

sagt, at den fælleseskimoiske Modergruppe engang har bot vest for Beringstrædet og er ankommet hertil fra Kysterne af Sibirien¹⁾. Hvad der staar, er følgende, at den »engang har boet vestpaa ved Beringstrædet, idet den oprindelig er kommet fra Kysterne af Sibirien«²⁾. Dermed har jeg ønsket at lade det staa hen som et aabent Spørgsmaal, paa hvilken Side af Strædet (Alaska eller Asien) »Modergruppen« har bot, og om den oprindelige Stamme af Eskimoernes asiatiske Forfædre er kommet fra nordlige eller østlige (sydøstlige) Kyster af Sibirien. Min Mening, da jeg skrev det, havde netop lignende Betragtninger til Forudsætning som dem, der nu har drevet H. P. Steensby til at udforme sit nye Syn paa Eskimokulturens Oprindelse.

Hans Bog virker saa opmuntrende og befrugtende, at jeg allerede føler mig i Taknemmelighedsgæld til den. Og dog maa jeg mane Læsere, der vil bruge den, til Forsigtighed. Jeg betragter den — inklusive dens Slutningskapitel, der, som Forfatteren selv understreger (S. 204), ligger udenfor den videnskabelige Begrundelses Linie, — som et interessant Eksperiment i at udnytte den videnskabelige Lærdom paa kunstnerisk Vis. Umuligt er det ikke, at Romanens Slutning kan være sand — tværtimod, den er højst sandsynlig. Men det maa hævdes, Slutningen er visionær; den er en fantasifuld Fremstilling af Eskimokulturens Genesis, næsten spændende som en Roman, muligvis sand, øjensynlig genial — men om den skal faa en afgørende Betydning for Videnskabens fremtidige Stilling til Problemet om Eskimoens Kultur og Nationalitet, vil hero paa den videre Udvikling af de forskellige Hjælpevidenskaber, den støtter sig til, og deres fremadskridende Landvindinger. Set paa Baggrund af Forfatterens tidligere Behandling af Æmnet, vidner den om en geologisk Spaltning i det oprindelige Billede, og i Forfatterens Syn paa Æmnet, nemlig ved den Dualisme, der ytrer sig i Sondringen mellem Palæeskimoerne og Neoeskimoerne. Forfatteren tror i Eskimoernes arktiske Kultur at have fundet tydelige Spor af et urgammelt Amerika, i et dybere Lag end det, der skyldes Berørings-

¹⁾ Steensby (1916) S. 59—60.

²⁾ Der staar »to the west at the Bering Strait, coming originally etc. (The Ammassalik Eskimo, 1914, S. 717). Lad mig med det samme gøre opmærksom paa en Trykfejl hos Steensby, S. 189, Fodnote 4, hvor Vol. 34 skal være Vol. 39, og S. 197, Fodnote 2, hvor Henvisningen til Boas ialtfald ikke kan gælde for Ammassalikernes Telttype.

paa virkningen fra Asien. Men det er endnu usikkert, hvilket Lag der ligger underst og hvilket øverst; hvad der er ældre og hvad der er yngre i den eskimoiske Udviklingshistorie; og om ikke de Kilder til Eskimokulturen, der synes at maatte søges i Østasien, netop hører til denne Kulturs dybeste Lag.

W. Thalbitzer.

Elementarbok i kartprojektionslära af W. Sjöström. Helsingfors 1916. Finska Litteratursällskapets tryckeri.

96 Sider 8° med 27 tekstfigurer og 2 Planer indeholdende 24 større Figurer.

Om kartprojektioner. En översikt av J. V. Eriksson. Akademiska bokhandeln. Upsala 1916.

64 Sider stort 8° med 51 tekstfigurer.

Skønt der i Udlandet foreligger en meget omfangsrig Litteratur vedrørende Kortprojektioner, saa er dette Emne forholdsvis lidet behandlet her i Landet. Hvad der findes, forekommer som oftest i Lærebøger, hvis Hovedemne er Geografi, Geodæsi, Topografi og Landmaaling eller som spredte Afhandlinger over specielle Projektioner eller visse Forhold ved disse i forskellige Skifter.

Under disse Forhold kan de to ovennævnte svenske Bøger sikkert paaregne en ikke ringe Interesse hos danske Læsere og i mange — vel de fleste — Tilfælde træde i Stedet for de i Reglen vidtløftigere Værker paa Verdenssprogene. Begge Bøgerne, der næsten er samtidige, har samme Formaal, nemlig at danne et Grundlag for den kartografiske Del af Geografiundervisningen ved de paa-gældende Universiteter. Deres Omfang og de behandlede enkelte Projektioner er heller ikke meget forskellige, men i Behandlingsmaaden er der en tydelig udtalt Forskel.

Sjöströms Bog.

I et Forord fralægger Forfatteren sig udtrykkelig Krav paa Originalitet og anfører som sine vigtigste Kilder Bludau, Defossez og Zöpplitz. I den ret udførlige Indledning paa 22 Sider behandles de mere almindelige Forhold, saaledes Jordens Form og Størrelse, Gradnettet, Azimutalvinkler og de azimutale (polære) Koordinater, de vigtige Kurver: Ortodromen og Loxodromen, Projektionsprincippet, Projektionsflader og Kortprojektionernes Inddeling og Klassificering. En saadan Inddeling kan som

bekendt foretages fra flere Synspunkter, dog vanskelig helt systematisk, naar man vil undgaa stor Vidtløftighed. Ved Valg af Hovedinddelinger, har her det bestemmende været, hvilken Flade der umiddelbart projekteres (eller tænkes projiceret) paa, og herved faas de tre Hovedgrupper: Projektioner paa Planet, Kegleprojektioner og Cylinderprojektioner. Hver af disse deles igen i to, eftersom Konstruktionen lader sig helt og holdent eller dog hovedsagelig definere ad elementær-geometrisk Vej, eller dette ikke er Tilfældet; men denne Adskillelse er selvfølgelig ikke helt skarp. En ny Underinddeling fremkommer ved at se paa vigtige Egenskaber ved Projektionen, saaledes om den uforandret vedligeholder visse Afstande, Arealet eller Vinklerne, og herved faas henholdsvis længdetro, fladetro og vinkeltro (konforme) Projektioner. En lille typografisk Ubehjælpssomhed skader Oversigten over hele denne Inddeling noget. Saavel de sidste Underafdelinger som de enkelte Projektioner er nemlig begge nummererede med arabiske Tal af lidet forskellig Størrelse i de to Systemer.

I hvert af Bogens 3 Kapitler behandles derefter en af de ovennævnte Hovedgrupper, idet der for hver enkelt Projektion, ialt 25, gives en ret udførlig Fremstilling af alt vedrørende dens Væsen, Konstruktion og vigtigste Egenskaber saavel som dens Anvendelse i Praxis. Hvor det ad elementær Vej er muligt, fremsættes eller udvikles ogsaa de paagældende matematiske Formler, der fremtræder klart i Teksten. Hele Fremstillingen støttes ved gode, klare og behagelig kraftigt tegnede Figurer, af hvilke de i Teksten forekommende i Reglen tjener til at oplyse enkelte Forhold, medens hele Projektionsbilledet af det geografiske Net for større Dele af Jorden er samlet paa de to Tavler.

Valget af Projektioner maa i det hele siges at være heldigt, saa at de mest karakteristiske og de for geografiske Kort rigtigste bliver fremstillet og tilmed med en for Formaalet passende Udførlighed, undertiden maaske med lidt større Bredde end strengt nødvendigt.

I et Værk, hvor der gøres saa udstrakt Brug af Matematikken, burde man dog næppe tillade sig Unøjagtigheder som f. Eks. Side 1, hvor Jordens Fladtrykning a er fremstillet som

$$a = \frac{a-b}{a} = \frac{21}{6377} = \frac{1}{300},$$

eller Side 3:

$$1^{\circ} = 4 \text{ Tidsminutter,}$$

selv om saadant iøvrigt ikke paa nogen Maade kan nedsætte den ellers smukke og gode Bog.

Erikssons Bog.

Forfatteren oplyser i Fortalen, at Savnet af en elementær og sammenfattende Vejledning i Kortprojektionslære paa et af de nordiske Sprog har været Anledning til Bogens Fremkomst. Endvidere, at de tyske Lærebøgers i Reglen noget tunge matematiske Ballast efter hans Erfaringer har virket afskrækkende paa de studerende, hvorfor det rent matematiske her er stærkt indskrænket ogsaa i Sammenligning med, hvad Tilfældet er hos Sjøstrøm.

I nogle indledende Afsnit behandles under en knap, men meget klar Form det almindelige paa kun 7 Sider. Jordens Form og Størrelse omtales meget kort, ligesaa det geografiske Net, hvis Betydning for Konstruktionen dog med rette betones Projektionernes Egenskaber er særdeles klart fremstillede, og det samme gælder deres Inddeling. Denne vælges her saaledes, at Projektionerne først deles i to store Grupper: ægte og uægte Projektioner. Ved ægte forstaas da saadanne, hvor der i egentlig Forstand er Tale om en Projektion fremstaaet ved Skæring af Synslinier fra et bestemt Øjepunkt med en eller anden Flade (plan eller udfoldelig), altsaa perspektivisk. Ved de uægte eller »beregnete« bliver Projektionsfladen, forsaavidt denne er en Cylinder eller Kegle, nærmest at betragte som et Anskuelsesmiddel.

Denne Inddeling er ganske rationel. Den første Gruppe kommer derved til at omfatte største Delen af de Projektioner, der hos Sjøstrøm er betegnede som elementær-geometrisk definerbare, dog ikke alle. De to Hovedgrupper deles derefter i Underafdelinger efter Projektionsfladen i Azimutal-, Kegle- og Cylinderprojektioner. Saavel her som hos Sjøstrøm findes Polyederprojektionen opført under de koniske, medens dens rette Plads dog turde være blandt de azimutale, hvilket forøvrigt ogsaa her er antydnet.

Paa de næste 33 Sider omtales de enkelte Projektioner, ialt 27. I Hovedsagen er det de samme som hos Sjøstrøm, men enkelte af dennes mangler, og omvendt findes nogle andre, deriblandt et Par meget nye. Mærkelig nok har ingen af de to Forfattere omtalt, hvilken Projektion der er fastslaaet for det vedtagne internationale Verdenskort i Maalestokken 1: 1000000, uagtet dette Kort dog

kan antages at faa større Betydning for Geografer end noget andet. Beskrivelsen af Projektionerne er omtrent som i det foran omtalte Værk, gennemgaaende maaske lidt mere kortfattet, og navnlig er, som alt anført, den matematiske Udvikling for største Delen udeladt. For de fleste Projektioner gives ogsaa Anvisning til deres Konstruktion, og denne er — ogsaa i typografisk Henseende — skarpt adskilt fra den øvrige Omtale.

Samtlige Tegninger er her optagne som Tekstfigurer.

Bogens sidste Del er atter helliget mere almindelige Forhold af stor praktisk Værd. I Afsnittet: Projektionernes Konstruktion, gives en Del almindelige praktiske Anvisninger ogsaa for Omtagning fra en Projektion til en anden. Under Valg af Projektion opstilles de Synspunkter, som maa gøre sig gældende i de forskellige Tilfælde. I en kortfattet, men klar Oversigt over Kortprojektionernes Historie omtales i kronologisk Orden de vigtigste Projektioners Fremkomst og de dertil knyttede Navne. Under »Literatur« anføres en Snes af de vigtigere Værker om Kortprojektioner med kort Angivelse af deres Hovedindhold, endvidere nogle Kortværker som Eksempler paa de forskellige Projektioners Anvendelse. I Tabeller findes Oversigter over Forvanskning, retvinklede Koordinater, Parallellernes Afstande fra Ækvator m. m. for forskellige Projektioner. Endelig et Sagregister.

Som det af ovenstaaende vil fremgaa, er begge de omtalte Bøger trods deres forholdsvis ringe Omfang meget righoldige, og de kan ubetinget anbefales ogsaa til Studium for Danske.

Hvilken af dem, der bør foretrækkes, er vanskeligt at sige, og til en vis Grad supplerer de hinanden. Ikke mindst den sidste Del af Erikssons Bog gør denne særlig nyttig, men omvendt er hos Sjøstrøm den matematiske Analyse betydelig mere udviklet og vil i flere Tilfælde overflødiggøre Benyttelsen af større Værker.

M. J. Sand.

O. Olufsen: *Yellowstone Nationalpark.* Med 58 Billeder og 1 Kort. Udvalget for Folkeoplysnings Fremme. København 1916, 134 S. 8°.

Hidtil har der ikke paa Dansk foreligget nogen udførligere Beskrivelse af Nordamerikas Vidunderland Yellowstone Park. Man maa derfor være Prof.

Olufsen taknemlig for, at han i denne Bog, hovedsagelig efter Selvsyn som Medlem af den internationale, geografiske Forsamling, som paa Indbydelse af det geografiske Selskab i New York 1912 gjorde en Rundtur gennem de forenede Stater — har givet en letfattelig og udførlig Skildring af dette berømte paaastorslaede Naturmærkværdigheder saa rige Land.

I en Indledning giver Forf. en Oversigt over de Forenede Staters Naturparker og Naturminder i Almindelighed. Regeringen har haft Fremsyn og Fordomsfrihed nok til, paa Almenhedens Vegne, at beslaglægge som Nationalejendomme store Arealer i forskellige Dele af Staterne og har derved for Fremtiden bevaret uvurderlige Skatte, Naturmærkværdigheder af al Slags, som ellers ved Spekulanter Gridskhed og Rovdrift, sikkert for stor Del vilde have været hjemfalden til Ødelæggelse. I ikke mindre end 11 vestlige Stater er der ved Kongresbeslutninger efterhaanden bleven lagt Beslag paa forskellige Landomraader, som saaledes er unddraget Kolonisation og privat Udnyttelse og indrettet til Nationalparker til »Folkets Vel og Fornøjelse«. De offentlig fredlyste Landstrækninger veksler i nogle Hundrede Tønder Land til over halvandet Hundrede Kvadratmil. De forskellige Naturmærkværdigheder og Naturskønheder er paa denne Maade bleven beskyttet, pragtfulde Bjærglandskaber, Isbræer og Alpesøer, Vandfald og Flodkløfter, varme Kilder og Vulkaner, ældgamle Kæmpetræer, forstenede Skove, sjældne Dyrearter og Planter, Levninger af forhistoriske Folkestammers Huleboelser og meget andet.

Den største og mest berømte af disse Nationalparker er Yellowstones Park, som Bogen beskriver, den har et Areal af 157 □ Mil og indeholder de mest afvekslende Landskabsformer, vilde Bjærgkæder, Dale, Skove, Floder og Søer, samt de mest storslaede Levninger af Fortidens vulkanske Virksomhed, som især fremtræder i de pragtfulde, verdensberømte Geyseromraader, der ingensteder paa Jorden er saa omfangsrige og virksomme som her. Forf. giver først en Oversigt over Parkens almindelige Geografi, fortæller derefter om dens Opdagelseshistorie, giver et kort Overblik over de geologiske Dannelser og beskriver de mærkelige forstenede Skove, for derefter i 5. Kapitel, det længste Afsnit, at skildre Rejsen gennem Parklandet ad de sædvanlige Ruter. Rejseberetningen er interessant, livlig og underholdende, Læseren faar en udmærket Udsigt over Sceneriet i Parklandets smukkeste Egne,